

Vihmanõ pido tõõsõl puul juunt

Viimane kõrd oll Petseremaal laulupido inne suuri sõto, s'ool aastagal sis üts päiv inne maar'apäivä kõrraldõdi Ida-Petseremaal suur pido, kohe oll tulnu' perüs pall'õ seto lauluparkõ. Ummi mõttit kuuldust ja nättüst nii Radaja festivalil ku Petsere maar'apäiväl jagava' kats osavõtjat. Üts näist om Võromaa Muusiumi direktor TOOMIKU SIIRI.

Kultuur ja turism

Ma lätsi Petserehe sântse tundõga, õt lää Vinnemaalõ, kuigi' tiidse, õt lää setokõisi maiõ pääle. Viimätsil aastagil on ka säälpuul naat seto kultuuri ar' kasutamma, om tett Radaja (vinne keeleh Sigova) muusiumi ja kohaligõlõ giidele meelüs kostust näüdäteh üldä, õt siih ell' ja eläse' ummamuudu rahvas — seto'. Ma lätsi ka huviga, õt saia' tiidä, õt kas midägi' om tõist-sagamatsõst lännu', kas midägi' om muutunu' turismih, ma olõ sääil viimätsil aastagil k'auunu' mitmõlõl kõrral soomõ turistõga'. Tuu, õt setondusõst nii pall'õ kõnõldas sis ku näüdä-täs Petseret ja külli, tuu om vaest ummamuudu augu täüt-minõ — tulõ tunsta', õt pääle nõukogodõaigsõst kolhoosikõra häidsengut om no' siih olu-kõrd väiga hallõ. Irboska kind-lust tetäs kõrda jo aastakümnit, paar katusõpääl käsitüütallo om tekkünü', söögikotussist om veid'õ. Ja nii ommõgi jout seto kultuuri mano. Turist kaes õks pikä pilguga', õt kuis saa olla', õt om nii must, muanõ, mulkli-ganõ, pokan, kõrda tegemäldä' õgal puul ümbre tsõõri... a täks sis vöi nii olla' ja vaest omma' maailmah tõõsõ' as'a' täht-säbä', omma' olõmah tõõsõ' väärtusõ' ku korstamalda' huults vai mõskmalda' akõn. A õgaüts hindas uma kododsõ keskkunna ja väärtushinnan-gidõ põh'al, tuu vasta saa-ai'.

Radaja muusiumi'

Üteh näist, riigi puult rahas-tõduh ollegi seto kultuuri ves-tival — peridõ kokkusaaminõ — tuu oll sõidu pääminõ mõ-tõh. Muusium om edesi län-nü', mano om tekkünü' peo-pidämisõ kotus, aida om ehitet välläkäugi'. Nuu' omma' kül' elomajalõ liisnat lähkohe tett ja tuuperäst lahkva' talo arhi-tektuurilist näko, midä muu-sium piat hoitma ja näütämmä. Radaja muusiumih muidogi' k'audas veid'õ ja sântse' suurõ'

IMETEVEG IKOON: Jumalasünnitaja kujutis liigub mööda kuulsat lilleteed. 10 x foto Arvi Matvei

vido' omma' väikemuusiumi-lõ võimalus. Ma käve ka' üle tii nn. erämuusiumih, minkõ per-naane om Peterburast Radaja-lõ elämä tulnu' muusigaoppaja — lõpmalda hüä ineminõ, laja vinne hingega daam, kiä' olõsi' nii ku' Tšehhovi-aolitsõst maa-ilmast mii' sekkä ar' essünü'. Timä suuv hoita' seto kultuuri, om tehnamist väärt. Mäntsidi-gi, jal' mii', põhimõttidõ perrä, ka musiuluugilitsõst aspektist, tälle om api vaia. A säälsamah, sis vaest kaosi' ar' tuu umma-muudu õhustik, mia' sääil timä puul oll.

Vestival

Ku lava pääl laulõti ja tand-sdi, sis tull vihma ja suveniiri-müüjä' käke' uma kraami kile ala ja setokõisi uhkõ' rõiva' olli' ka' kilesidõ ala ar' käkit ja ko-haligu' latsõkõsõ' värisi' kül-mäst ummi väikeisih esinemis-rõivih, a ku nä sai' lava pääle, sis pääsi slaavi esinemisjulgus ja temperament tävvega valla-lõ. Vestival oll edimäst kõrda ja täks oll uhkõ jaka' kalendrit, kaalakaartõ, t-särke, näüdäda' lava päält perüs korgõ posit-siooniga aamõtnikkõ. Ja võtta' kur'alt näpoga' õigõ ria pää-le näüdäteh allakirotus, õt ma olõ uma kollektiivi iist ja nimel tulõohotusõ iist vastutav. Ma kai kõik aig, õt mu kollektiivi ainumas suitsukiskja õks sünd-sält olõsi'. Ku pido kasus, sis vaest naatas sisu pääle rohkõ-ba mõtlõmma ku vormi pääle. A kinkõlõ vai kinkaga olõs pido peet, ku siist puult saanu-us minnä'? Suurõ' teno' mõlõba

poolõ kõrraldajilõ, mii' vaiv oll õnnõ seto rõiva' sälgä panda' ja üle piiri minnä'. Peläda' om, õt õnnõ seto kultuuri vestiva-lina (õks s'ookõrdki' oll tõõsõ suunaga' esineji kaä) tä vöi ar' häädüda' — üle piiri pääeminõ, tahtminõ ja ao lõüminõ tuu jaos asju kõrralda' ... ku kavva nii joudas? Ku saasi' ka' tõisi soomõugrilaisi sinnä' — mari', udmurdi', isuri'. Vadjalaisi om õnnõ loet nummõr, a näütü-ses vadjä küllih omma' noo-rõ', kinkõlõ meelüs vadjä laulõ vahtsõlt elolõ herätä'. Nuilõ, kinkõlõ viisaproleemi olõ-õi', olõs Radajal esinemine avvuasi ja tähtsä.

Maar'apäiv kloostrih

Uhkõlt lätsimi läbi rahva-summa häiermidõst ja hainost tett vaiba viirt piteh kloostriü-lebäga kokko saama. Nuu' olli' pühä' minoda' väiga elorõõmsa, targa ja suhtlõva arhimandriit Tihhõniga. Kingtusest anti mee-le pühä mehe kokko säet raamat Petsere kloostri aoluust. Ja ku sis pääle pikka uutmist rahva-summ vei pühä ikooni ütest ker-kost tõistõ müüdä lillitiid, sis sai maki' säält mõnõ lillihäiermü-haarta'. Ma näi edimäist kõr-da maar'apäivä kombit ja sai ka sääil tõisiga kuuh olla' ja tuu haard minno väiga üteh. Hüä tunnõh oll saista' sääil tuhan-didõ inemistõga ja tetä kloostri moro pääl nii pall'õ üteh ku ma mõistsõ, perüs lähkoh imettege-väle ikoonilõ.

Nii om maar'apäivil olnu' aastasatu ja tuu tiidminõ avit, õt om ka midägi püsüvät siih

VESI PEALE: kloostriülema asetäitja isa Filaret kastab rahvast püha veega.

ilmah. Tuhandidõ inemis-tõ k'auinõ ümbre kloost-ri pühä ikooni peräh, ütsoik, ku' tõõmõli kiä' usku võtt, tuu mõiu õks väiga. Ineminõ taht s'õoh kipõh ja kõõ tõistmuudu mineväh maailmah minkõhegi' usku' ja kinkõgi pääle luuta'.

«Kiä ti olõt? Kas mi vöi tii-ka' üteh pildi pääle tulla?» nii küüsti perüs pall'õ. Mi mui-dogi lubasi ja seledimi', õt mi olõ siist peri ja pall'õ' omma' Petseremaal sündünü', umad-sõ' sinnä' matõt ja õt elo om nii lännu', õt no' olõmi' Eesti poo-lõ pääl. Ja õt mii' kõnõlõ uma-vaihhõl umma kiilt, a olõmi' ka' õigõusku. Kavvõbalitsilõ oll tuu muidogi' hüä üllätüs, a uma' ütli': «Tulgõ' sagõhõppa!» Va-nõbil inemisi om kindlahe viil meeleh kuis innevanastõ ikooni

takah käve' valgidõ räpkidõga' seto'... Kuulda' oll, õt oll mint ka' terävast poliitilitsi juttaga', õt kinkõ maa pääl kiäki eläs.

Kirmas Petsereh

Inne kodo minekit sai olla' ka kirmasõl innidse eesti koo-li moro pääl. Oll kodonõ ja illos pido, koh sai nätä' Petserehe maar'apäiväle tulnu' Võro tut-vit. Tiidminõ, õt kirmas om tulõ-mah, oll liikunu' müüdä Petseret ja vihmast huulmalda' oll pe-rüs pall'õ inemisi kohalõ tulnu'. Kirmasõl laulõti, tandsdi, süüdi ja juudi. Ait' umma vastavõtjilõ ja kostirahvalõ. Muidogi' oll kirmas ka' Paatskovka iju kääroh, ilosa pedäjämõtsa seeh latsilaagrih, kohe seto' lätsi' 27. augusti õdagu üüesest ja koh nä kõik õks katusõ pääkõttalõ sai'. Päiv varahap-

pa tulnu' olli' jo' kõgõga' hari-nu', kõgõga harinõdas... a mõnõ as'aga tahasi-i' inäp vahtsõst ku-nagi' harinõda'. Tull miilde mii' käest nõutava' euronõudõ' kõõ-gele, käemõsulõ ja sitamaulõ... Mõnikõrd nõudas õks ull'uisi ka', a ts' uut tuud ull' uist vai ja-buruist olõs sinnä' Paatskovkahe vai ja ku mõtõlda' latsi pääle, ka s'ool suvõl olti sääil laagrih.

Kaubandusõst

Kävemi' kõik Petsere poodi' läbi. Vaja kaia', õt midä lähivälis-maal müväs. Kõkkõ oll ja hinna' rahakotiperrä. A valgõ sinidse ki-räga sitsiräti ostimi õks turu päält ja musta siidrätti lüvväki-is. Eest-läseset müüjä käest ostimi' mar-melaadikommõ ja pudelikõnõ õks ka'. ■